

Tartu Ülikool
Sotsiaal - ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Eda Lauer

EESTI LASTEAIALOÕPETAJA ISIKSUSEJOONED

magistritöö

Juhendajad: Kristiina Treial,
René Mõttus

Läbiv pealkiri: Lasteaiaõpetaja isiksus, isiksusejooned

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendajad:
Kristiina Treial (MSc)
René Mõttus (PhD)

Kaitsmiskomisjoni esimees:
Hasso Kukemelk (dotsent)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2014

Resümee

Eesti lasteaiaõpetaja isiksusejooned

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli välja tuua isiksuse Suure Viisiku mudelile (neurootilisus, ekstravertsus, avatus, meelekindlus, sotsiaalsus) toetudes Eesti lasteaiaõpetaja isiksusejooned võrdluses keskmise Eesti naise isiksusega ning uurida isiksusejoonte ning perekondlike tegurite olulisust õpetaja tööstaaži ning ka tulevikus lasteaiaõpetajana töötamise soovi ja töötamise põhjustega. Kirjanduse põhjal selgitati isiksuse mõistet, anti ülevaade isiksuse teooriatest, isiksuse Viie Faktori teooriast ning varasematest uuringutest Eestis ja mujal ning lasteaiaõpetaja isiksusest organisatsioonis.

Uurimuses osales 343 lasteaiaõpetajat üle Eesti. Isiksuseomaduste mõõtmiseks ja testimiseks kasutati Suure Viisiku mudeli, EE.PIP-NEO versioon S küsimustikku.

Tulemustest selgus, et Eesti lasteaiaõpetajad on keskmisest Eesti naisest oluliselt ekstravertsemad, meelekindlamad ja sotsiaalsemad ning vähem neurootilised. Avatuse osas on erinevus piiripealne, siin kipub lasteaiaõpetaja keskmisele Eesti naisele alla jääma. Tööstaaži lasteaiaõpetajana ennustab kõige tugevamalt ootuspäraselt vastaja vanus, kuid lisaks vanusele omab olulist positiivset panust ka vastaja ekstravertsus ning erinevad põhjused lasteaiaõpetajana töötamisel. Vastanud lasteaiaõpetajatest 75 % soovis ka tulevikus lasteaiaõpetajana töötada. Soovi töötada tulevikus lasteaiaõpetajana ennustavad erinevad põhjused lasteaiaõpetajana töötamisel nagu töö meeldib hea seltskonna pärast, meeldib töö lastega ning töö meeldib väga, kuna on kutsumus. Piiripealselt ennustab soovi töötada tulevikus lasteaiaõpetajana sotsiaalsus. Seni puuduvad uuringud Eesti lasteaiaõpetajate isiksusejoonte kohta.

Märksõnad: isiksus, isiksusejooned/ isiksuseomadused, Suur Viisik, lasteaiaõpetaja, tööstaaž

Abstract

Estonian kindergarten teacher personality traits

The objective of the current master's thesis was to use the Big Five personality traits (neuroticism, extraversion, openness, conscientiousness, agreeableness) to compare Estonian kindergarten teachers to the Estonian women population. Additionally, the study examined the role of personality trait levels and the family factors in teachers' seniority, their desire to continue working in the kindergarten and reasons for this. The first part of this study explained the concept of personality, gave an overview of personality theory and the Big Five. Earlier studies in Estonia and elsewhere were explained in the first part also.

The study involved 343 kindergarten teachers from all over Estonia. The study used the EE.PIP questionnaire.

The results showed that kindergarten teachers were higher in extraversion, conscientiousness, and agreeableness and lower in neuroticism and openness than the average Estonian woman. Career predicts the closest response of age, Extraversion, and different reasons for developing kindergarten teacher. About 75% of kindergarten teachers wanted to continue working as a kindergarten teacher in the future. The years of work experience are predicted mostly and expectedly by the age of the respondent, additional positive effect is contributed by extraversion and different reasons for working as a kindergarten teacher. Among the reasons for wanting to work as a kindergarten teacher in the future were great relationships with co-workers, enjoyment from working with children.

Willingness to work as a kindergarten teacher in the future was also predicted by Agreeableness. Kindergarten teachers' personality traits have not been studied before in Estonia.

Keywords: personality, personality traits, Big Five, kindergarten teacher, seniority

Sisukord

Resümee.....	2
Abstract	3
Sissejuhatus.....	5
Isiksus ja isiksuse uurimine	6
Ülevaade varasematest isiksuse uurimustest.....	6
Isiksuseteooriad	7
Ülevaade isiksuse Suure Viisiku mudelist.....	9
Isiksus ja seadumus	10
Lasteaiaõpetaja isiksus	11
Ülevaade lasteaiaõpetajate isiksusejoonte varasematest uurimustest	13
Lasteaiaõpetaja isiksus organisatsioonis	14
Metoodika	16
Uuringu eesmärk ja hüpoteesid	16
Valim	17
Mõõtevahend	17
Protseduur.....	19
Tulemuste statistiline töötlus	19
Tulemused	19
Põhjused lasteaiaõpetajana töötamisel.....	19
Eesti lasteaiaõpetaja isiksus.....	22
Eesti lasteaiaõpetaja isiksuse võrdlus keskmise Eesti naise isiksusega.....	22
Tööstaaž lasteaiaõpetajana seos sõltumatute muutujatega	24
Soov töötada lasteaiaõpetajana ka tulevikus ja selle seosed sõltumatute muutujatega	26
Arutelu.....	29
Tänu sõnad.....	34
Autorsuse kinnitus.....	34
Kasutatud kirjandus	35

Sissejuhatus

Isiksusejooned avaldavad olulist mõju isiksusele. Isiksuseuurijad on kindlaks teinud põhilised, kuid erinevad käitumis-, mõtlemis- ja tundmisviiside gruppide kirjeldused e. omadused mudelite kirjeldamiseks. Uuringud on kinnitanud, et inimese isiksuse ülevaatlik kirjeldamine on vajalik, kuna isiksusejooned mõjutavad ja suunavad meie elu. Samas annab see teadmine võimaluse ennustada, milliseid valikuid teeme hariduse omandamisel, tulevases pereelus, töökohal ning muudiski valdkondades (Mõttus, 2011).

Arvestades lasteaiaõpetajate mõju varajasele lapsepõlvele, on väga oluline võtta fookusesse õpetajate isiksusejooned. Seepärast on lasteaiaõpetajaid oluline uurida, kuna nemad on igapäevaselt õppe-kasvatustegevuse läbiviijad, õpikeskkonna loojad ja õppimise suunajad, puutuvad kokku lastega, lastevanematega ning teevad koostööd kolleegidega. See kõik nõuab õpetajatelt teatud isiksuseomadusi, suurt pingetaluvust, sihikindlust ja määrab vastutuse. Õpetajad vastutavad alushariduse kvaliteedi eest, mida hinnatakse koolieelses lasteasutuses ning õpetajale esitatakse kõrged ootused (Hujala, 2004; Stremmel, 2007).

Aidla ja Vadi (2010) on teadaolevalt uurinud kooliõpetajate isiksuseomadusi ning isiksuse mõju õppetöö tõhususele. Siiski pole täpsemalt teada, missugused lasteaiaõpetajate isiksuseomadused võivad kaasa aidata Eesti lasteaedade tulemuslikumale tööle. Samas pole teada, kas teatud isiksusetüübid valivad suurema tõenäosusega lasteaiaõpetaja ameti, või peavad selles kauem vastu.

Lasteaiaõpetajate isiksusejooni on uurimustes vähe käsitletud ning Eesti lasteaiaõpetajate isiksusejooned on täiesti uudne teema, mida pole varem uuritud.

Käesoleva töö teoreetilises osas käsitletakse isiksust ja isiksuse uurimist, isiksusetooriaid, antakse ülevaade isiksuse Viie Faktori teoorias ning lasteaiaõpetaja isiksus organistatsioonis.

Töö empiirilises osas analüüsitakse uurimuse tulemusi. Käesolevas töös kasutati lasteaiaõpetajate isiksuseomaduste mõõtmiseks Suure Viisiku EE.PIP-NEO versioon S alaskaala küsimustikku. Töö metoodilises osas tuuakse välja Eesti lasteaiaõpetajate isiksusejooned võrreldes keskmise Eesti naise isiksusega.

Teoreetiline ülevaade

Isiksus ja isiksuse uurimine

Isiksus on inimese individuaalne olemus või laad, tema käitumist määravate omaduste kogum (Eesti kirjakeele seletussõnaraamat, 1991). Konstabel (2003) on öelnud, et „osas definitsioonides on keskne koht isiksuseomadustel ning isiksus defineeritakse nende kaudu. Üht psühholoogia osa ongi hakatud nimetama omadustepsühholoogiaks või joonepsühholoogiaks (*trait psychology*) – see tegeleb mitmesuguste individuaalsete erinevuste mõõtmise ja kaardistamisega“ (lk 70). Allik (2003) rõhutab, et isiksuse teeb silmapaistvamaks just erinevus ning isiksusepsühholoogia annab vastuse küsimusele, mille poolest üks inimene võib teistest erineda ning mis eristab sama populatsiooni liikmeid üksteisest. Samas tuleb arvestada, et erinevuste väited ei kehti alati iga indiviidi kohta (Konstabel, 2003).

Mitmetes Eesti uurimustes (Aidla, 2003; Tiisma, 2010; Kangur, 2012; Kuppert, 2013) on kasutusel mõisted *isiksuseomadused* või *isiksusejooned*, kuid antud uurimustöös kasutatakse läbivalt definitsiooni isiksusejooned (traits).

Ülevaade varasematest isiksuse uurimustest. Isiksusepsühholoogia uurib inimkäitumise ja psüühika stabiilsust ja muutlikkust ajas ning inimesi omavahel eristavaid individuaalseid omadusi. Allik, Realo ja Konstabel (2003) märkisid, et ”kuigi aktiivsete isiksuseuurijate hulk pole küllalt suur Eesti taolise väikese maa kohta, on viimasel paaril aastal hakanud ilmuma piisavalt palju uurimusi, mis seostuvad isiksuse uurimisega” (lk 12). Kõige levinumaks isiksusejoonte mõõtmise viisiks on isiksuseküsimustikud või struktureeritud isiksuse hindamise intervjuud, kus küsitakse inimestelt endilt nende tüüpiliste käitumis-, mõtlemis- ja tundmisviiside kohta. Rahvusvaheline Suure Viisiku isiksuse mudel *NEO-PI ehk NEO Personality Inventory* on adapteeritud ka eesti keelde (Kallasmaa, Allik, Realo & McCrae, 2000).

Suure Viisiku mudel on olnud üks peamisi kasutusel olevaid mudeleid kontrollimaks personali valikul isiksuse iseloomujooni ametialaste kriteeriumide suhtes. Barrick ja Mount (1991) väidavad, et Viie Faktori teooria mudel on abivahend personali psühholoogias - personali valik, koolitus ja areng ja tulemuslikkuse hindamine. Mitmete uurimuste tulemused näitasid, et neli isiksuse dimensiooni olid korrelatsioonis töö rahuloluga: emotsionaalne stabiilsus, ekstravertsus, meelekindlus ja sotsiaalsus (Unruh & McCord, 2010; Worthy, 2005).

Salgado ja DeFruyt (2005) uurimuste tulemustes on välja toodud seisukoht, et kõik Suure Viisiku isiksusejoonte skoorid ennustavad töösooritusel tõhusust ning seost tööga rahulolu vahel. See tähendab, et kohusetunne, emotsionaalne stabiilsus ja meeldivus ennustavad töö tulemuslikkust enamikel kutsealadel. Personalivaliku eesmärgil peaks värbamisprotsess hõlmama ühte üldist vaimse võimekuse testi ja Suure Viisiku (*Big Five*) küsimustikku.

Erinevate tööülesannete jaoks on tähtsad erinevad seadumused, seepärast peaks koostama optimaalse seadumuste komplekti iga ametikoha jaoks. Väidete kohaselt Suure Viisiku skaalad kaardistavad isiksusejooni mitmekülgsest ning seepärast on võimalik saadud skaalasid kasutada abivahenditena kutsenõustamisel (McCrae & Costa, 1997).

Õpetajate viie faktori põhise enesehindamisega on uuritud õpetajate õppevaldkonna valikut ja õpetamise kvaliteeti. Emmerich, Rock ja Trapani (2006) uurimusest selgus üllatav asjaolu, et üldjoontes iseloomujooned mõjutavad rohkem õpetajate õppevaldkonna/aine valikut kui sooritust.

Goldberg (1993, 1999) on välja toonud isiksusejoonte Suure Viisiku mudeli (*Big Five*) kui kasulikuks osutunud raamistiku. Seega mudeli stabiilsus lahendaks mitmeid probleeme personali psühholoogias - personali valik, tulemuslikkuse hindamine, personali koolitus- ja arenguküsimused. Oluline on, et tegemist mudeliga, mis iseloomustab eelkõige isiksuse põhistruktuuri.

Inimese isiksusejooned on üsna püsivad, kuid samas näitavad erinevad uurimused, et isiksusejooned võivad jätkuvalt muutuda mis tahes vanuses (Roberts & Mroczek, 2008; Roberts, Robins, Caspi, & Trzesniewski, 2003; Roberts & Jackson, 2008). Elukogemus, geenid ja muud konstruktsioonid nagu kognitiivsed võimed ja elu eesmärgid - need kõik võivad olla olulised mehhanismid isiksuse arengus. Näiteks Roberts ja Mroczek (2008) uurimuse tulemustest ilmnes, et aja jooksul muutub enamik inimesi pisut sotsiaalsemaks ja meelekindlamaks, samal ajal kui neurootilisuse ja avatuse skoorid kipuvad vanusega langema.

Isiksusetooriad

Erinevad isiksusetooriad lähenevad isiksusele erineva vaatenurga alt, püüdes seletada inimloomuse erinevaid külgi. Isiksusetooria on mudel reaalsusest, mis aitab meil aru saada, kirjeldada, seletada, ennustada ja kontrollida (muuta) seda reaalsust. Teisisõnu, isiksusetooriad on erinevad vaatenurgad või käsitlusviisid, kuidas inimest kirjeldada.

Isiksusejoonte põhilised teooriamudelitena on välja toodud *humanistlik käsitus*, mille looja Rogers keskendub indiviidile ja tema arengule, kuid uurib ka minakonseptsiooni ning minapilti. *Psühhodünaamiline teooria* on seotud Freudi töödega, kus organisatsioonikäitumise seisukohalt väidetakse, et käitumist mõjutavad alateadlikud või peidetud isiksusejooned. *Jungi isiksusetoorias* on praktilisemaid väljundeid, kuna on välja arendatud mitu isiksusetesti (Brooks, 2008).

Kõige suuremad teened uue isiksusetooria tekkimises on H. J. Eysenckil. Eysenck (1998) kirjeldas üldisemaid isiksuse dimensioone ning selgitas, et inimesed ei jagune diskreetsetesse inimtüüpidesse. Tema teooria kohaselt on kaks olulisemat isiksuse dimensiooni, milleks on ekstravertsus ja introvertsus ning neurootilisus ja emotsionaalne stabiilsus. Teoorias on isiksusejooned kindlalt organiseeritud ning isiksuse käitumises ilmneb erineva üldisuse astmega tegureid e. faktoreid. „Enamik traditsioonilisi ja paljud kaasaegsed isiksusejoonte mudelid eeldavad, et bioloogiliste süsteemide aluseks olevad isiksusejooned on põhjuslikud ja muutumatud“ (Roberts & Jackson, 2008, lk. 1523).

Kidroni ja Kolga (2000) on välja toonud, et Eysenck esitas oma isiksuseteeoriale ranged nõudmised: teooria peab võimaldama teha eksperimentaalselt kontrollitavaid järeldusi, olema universaalne, kasutatav erinevates kultuurides, peab olema hierarhiline, et oleks võimalik eristada erineva üldistustasemega omadusi.

Uue põlvkonna isiksusemudelitest on levinuim Suur Viisik, mille loojateks on McCrae ja Costa (Allik, 2003). “Uue põlvkonna isiksuseteeoriade kõige silmatorkavam omadus seisneb selles, et nad üritavad vastata suurtele küsimustele inimese loomuse kohta – kas inimene võib muuta oma isiksust, kas inimene on ise teadlik iseendast? – tuginedes andmetele, mis on saadud isiksuseomaduste mõõtmisega“ (Allik, 2003, lk.40).

Kuigi Viie Faktori teooria kirjeldab päris hästi inimese käitumist ja võimaldab ka selle prognoosimist, ei seleta ta isiksuse käitumist ega peegeldu kogu inimese areng tema elu ajal. Lisaks ei anna teooriad selgitusi isiksusejoonte tekkimisele ja omavahelistele seostele (McCrae & Costa, 2003).

Isiksusemudelites on aluseks leksikaalne lähenemine. Leksikaalse lähenemise põhimõteteks on isiksuse sõnavara. Oluliste omaduste jaoks leiutavad keeled varem või hiljem eraldi sõnad, olulisemate omaduste jaoks on keeltes rohkem sünonüüme; mida olulisem omadus, seda suuremas arvus keeltes leidub selle jaoks eraldi sõna ning

isiksuseomadused viitavad sotsiaalselt olulisele ja tähendusrikkale käitumisele – seetõttu ei saa vältida igapäevakeele kasutamist nende kirjeldamiseks (Saucier & Goldberg, 2001).

”Teadmised inimkäitumismustritest ehk iseloomujoontest on inimestel olemas koos keelega. Seda tõendab iseloomujooni tähistavate sõnade suur hulk keeles ja asjaolu, et inimesed oskavad neid kasutada nagu kõiki teisi sõnu keeles ning otsustavad, kas mingi kasutus on keeleliselt (sisuliselt) korrektne või mitte” (Orav, 2006, lk 14).

Ülevaade Suure Viisiku mudelist

Esmakordselt Ameerika Psühholoogia Assotsiatsiooni sümposiumil sõnastatud teooria kannab nime *Suure Viisiku Mudel* e. *Suur Viisik* (*Five Factor Model* või *FFM* või *Big Five*) ning seda mudelit kasutatakse erinevates isiksust uurivates testides. Mitmete uuringute tulemusena on psühholoogid leidnud teooriale korduvaid kinnitusi (Goldberg, 1993; McCrae & Costa, 2003).

Ameerika psühholoogide Robert R. McCrae ja Paul T. Costa koostöö tulemusena NEO isiksuseküsimustik mõõtis kolme isiksuseomadust: neurootilisus (*Neuroticism*), ekstravertsus (*Extraversion*), avatus (*Openness*). Tutvunud leksikaalses traditsioonis tehtud uuringutega, märkasid nad, et NEO dimensioonid langevad kokku kolmega Suurest Viisikust. See tähelepaneku tagajärjel laiendati küsimustikku kahe puuduva dimensiooniga, milleks on sotsiaalsus (*Agreeableness*) ja meelekindlus (*Conscientiousness*). Küsimustiku uus versioon, NEO-PI (NEO Personality Inventory) adapteeriti erinevatesse keeltesse, kaasa arvatud eesti keel (Goldberg, 1993; Allik, 2003).

„1992. aastal ilmus testi revideeritud versioon NEO-PI-R (Revised NEO Personality Inventory), mis koosneb 240 küsimusest ning kus iga viiest dimensioonist on esindatud 6 skaala ehk fassetiga“ (Allik 2003, lk. 39). Seega isiksuse küsimustik Suure Viisik mõõdab isiksuse baastendentse, mis teooria kohaselt reguleerivad inimese tegevust ning isiksusedimensioone iseloomustavad alamfaktorid e. skaalad.

Tabel 1. *Suure Viisiku isiksusejooned ja alaskaalad* (Allik, 2003, lk 52)

Neurootilisus	Ekstravertsus	Avatus	Sotsiaalsus	Meelekindlus
ärevus	soojus	fantaasiale	usaldus	asjatundlikkus
vaenulikkus	seltsivus	kunstile	siirus	korralikkus
masendus	kehtestavus	tunnetele	omakasupüüdmatus	kohusetunne
enese kontroll	aktiivsus	tegudele	järeleandlikkus	eesmärgipärasus
impulsiivsus	seiklusjanu	ideedele	tagasihoidlikkus	enesedistsipliin
haavatavus	positiivsed emotsioonid	väärtustele	osavõtlikkus	kaalutlemine

Selgub, et neurootilisuse alla kuuluvad alamfaktoritena lisaks ärevusele ka üldine, ilma otsese põhjusega ärevus, vaenulikkus nii inimeste, ideede jms vastu, masendusele lisaks ka vastuvõtlikkus depressioonile, enese kontroll või selle puudumine nii tavasuhtes kui ka rünnaku alla sattudes, impulsiivsus, haavatavus kui kergesti solvumine, solvumisest mitte üle saamine jne. Ekstravertsuse skaaladeks on soojus või ka sõbralikkus, seltsivus kui tahe viibida teiste inimestega koos, kehtestavus kui enesekehtestamisvõime, aktiivsus, seiklusjanu, positiivsed emotsioonid (Allik, 2003).

Viie Faktori Isiksusetooria seab oma eesmärgiks inimkäitumise üldiste seaduspärasuste uurimise, mis on empiirilisel ja teoreetilisel juhitud. Teooria peamine rõhk on asetatud baastendentside omadustele, esitades mitmeid küsimusi, et kas need omadused on sõltuvad keelest, kultuurist ning kas baastendentsid on ajas püsivad (McCrae & Costa, 2003; McCrae & Allik, 2002). Isiksuse iseloomulikke kohastumusi, tema oskusi, harjumusi, hoiakuid ja suhtumisi mõjutab ümbritsev keskkond. McCrae ja Costa arvamusel elus toimuvad katsumused ja sündmused ei muuda isiksusejooni, pigem määravad isiksusejooned viisi, kuidas inimesed nendele katsumustele ja sündmustele reageerivad ning nendega toime tulevad (McCrae & Costa, 1997).

Isiksus ja seadumused. Seadumuseks võib nimetada inimese kindlat viisi käituda, mõelda ja tunda sarnastes olukordades. Seadumuste juures on oluline teada, et kuigi nad ei ole vahetult jälgitavad, on võimalik erinevates situatsioonides seletada inimese käitumist. Seadumus e. dispositsioon on suhteliselt püsiv ning tema avaldumine ei ole piiratud. See aga tähendab, et mõõtes seadumusi erinevatel hetkedel, saadakse need küllalt sarnased ning nad võivad avalduda kõigis inimtegevuse vormides. Oluline on teada, et mingi seadumus saab

avalduda vaid niisugustes olukordades, mis lubavad selle seadumuse avaldumist. Täpselt ühes ja samas situatsioonis käituvad erinevad inimesed erinevalt, kuid selles mitmekesisuses on süstemaatilised ja järjekindlad mustrid (Allik, 2003; McCrae & Costa, 2003). Allik (2003) toob välja isiksusestruktuuri kirjeldamiseks seadumused: 1) neurootilisus negatiivsete emotsioonide kogemiseks; 2) ekstravertsus positiivsete emotsioonide kogemiseks; 3) avatus kogemusele paneb inimese tundma huvi ümbritseva maailma ja oma siseelu vastu; 4) sotsiaalsus on seadumus usaldada teisi inimesi, olla leplik; 5) meelekindlus kui seadumus kontrollida oma soove ja impulsse ning tahe saavutada.

Selgub, et isiksuse kirjeldamisel tuleks lähtuda terviklikust omaduste kogumist, kuna sellel on oma kindel hierarhilise struktuur. Isiksusejooned etendavad inimeste erinevates eluaspektides ning argielus väga olulist rolli (Allik, Möttus ja Kõõts, 2009).

Lasteaiaõpetaja isiksus

Üha enam teadusuuringuid tegeleb iseloomujoonte uurimisega ennustamaks töö tulemuslikkust ning õpetajale vajalikest isiksusejoontest. „Õpetajal peavad olema mõned üldised isiksuseomadused, mis teevad ta õpilastele meeldivaks. Selleks vajalikud isiksusejooned on muidugi praktiliselt samad, mis muudavad ühe inimese teistele meeldivaks: rõõmsameelsus, sõbralikkus, võime valitseda oma tundeid, siirus jpt. head vaimset tervist ning isiklikku emotsionaalset kohanemist väljendavad omadused“ (Krull, 2000, lk 472).

”Teadlikult me õpetame seda, mida teame, alateadlikult me õpetame, kes me oleme” (Hamachek, 1999, lk 209), oleneb ju lasteaiaõpetaja töö tõhusus tema teadmistest, oskustest, võimetest ja tema isiksusejoontest. Lastevanematel, lasteaia juhtidel on üsna kõrged ootused lasteaiaõpetajale.

Lasteaiaõpetaja ülesandeks on anda lastele hea algus hariduses. Tulenevalt riiklikust õppekavast on õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk on lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös ning üldeesmärgist lähtuvalt toetab õppe- ja kasvatustegevus lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel terviklik ja positiivne minapilt, ümbritseva keskkonna mõistmine, eetiline käitumine ning algatusvõime, esmased tööharjumused, kehaline aktiivsus ja arusaam tervise hoidmise tähtsusest ning arenevad mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008). Riikliku õppekavaga on lasteaiaõpetajale

antud suur vastutus. Kuna ei ole ühte retsepti, mis töötab iga lapse puhul, siis peab lasteaiaõpetaja olema valmis rakendama erinevaid strateegiaid, et aidata lastel alustada oma haridusteed.

Selgub, et lasteaiaõpetaja isiksusele on oluline keskenduda, sest see esitaks leida uusi arengusuundi õpetajahariduses (Katz, 1993; Stremmel, 2002). Saab tuua välja kaks kesket teemat õpetajahariduses: 1) millised olulised isiksusejooned on heal lasteaiaõpetajal ja 2) kuidas aidata inimesel saada heaks õpetajaks. Need küsimused esitavad nii lasteaiaõpetajate koolitaja, idealistlik algaja õpetaja ja murelik lapsevanem, kes toob oma lapse võõra täiskasvanu hoole alla (Korthagen, 2004; Colker, 2008).

Eesti haridusfoorumil (Juurak, 2013) arutati õpetaja kutsestandardi üle, mis sisaldab asjaomaste institutsioonide vahel kokkulepitud nõudeid õpetaja kutsekvalifikatsioonile. Õpetaja kutsestandardis seisab, et koolieelse lasteasutuse õpetaja kavandab iseseisvalt ja koos teiste õpetajatega õpitegevust, õpetab ja kujundab selleks õppija arengut toetava õpikeskkonna. Professionaalse arengu eesmärgil reflekteerib oma tegevust. Vajadusel toetub oma töös nõustamisele ja mentorlusele ning nõustab ise õppijaid ja lapsevanemaid. Õpetaja osaleb meeskonna liikmena haridusasutuse arendus- ja loometegevuses, teeb koostööd kolleegide, tugispetsialistide, lapsevanemate ja õppijatega. Õpetajatöös on olulised vajalikud isikuomadused nagu enastjuhtivus, ettevõtlikkus, vastutustundlikkus, enesekindlus, loomingulisus, tolerantsus, empaatiavõime, ausus ja positiivsus (Õpetaja kutsestandard, 2013).

Mitmetes uurimustes (Unruh & McCord, 2010; Worthy, 2005) on välja toodud seisukoht, et isiksusemudel Suur Viisik on olnud üks esimesi kasutusel olevaid mudeleid kontrollimaks personali valikul isiksuse iseloomujooni ametialaste kriteeriumide suhtes. Kutsestandardi puhul on väga oluline isiksuseomaduste kasutamine kutsesobivuse hindamisel. Samas on oluline märkida, et erinevates situatsioonides ja erinevate ametite puhul on isiksuseomaduste olulisus erinev. Kuid kui õpetaja on omandanud antud töökohale vajalikud oskused mingis kindlas töökeskkonnas, siis võib ta sellel alal vaatamata oma isiksusele olla väga edukas. Sellest võib järeldada, et mida kogenematum on inimene tööl, mida ta teha soovib, seda rohkem annab tema isiksusejoonte mõõtmine infot tema võimaliku edu kohta sellel kutsel. Sellest tuleneb, et isiksuseomaduste mõõtmisest on enim kasu kutsevalikute alguses ning hilisemate karjäärivalikute puhul (Vodja, 2012). See oleks väga vajalik info õpetaja baaskoolituseks.

Ülevaade varasematest lasteaiaõpetajate isiksusejoonte uurimustest. Uurimusi lasteaiaõpetajate isiksuse kohta leiab vähe, Eestis pole neid seni läbi viidud. Uuringud organisatsioonides on tõestanud, et isiksuse seadumused ennustavad oluliselt sooritust töökohal (Aidla, 2003; 2009; Aidla & Vadi, 2010). Lisaks võiks tuua kooliõpetajate uurimusest näite, et sotsiaalsed, meelekindlad ja vähem neurootilised inimesed valivad sagedamini õpetajaameti (Aidla ja Vadi, 2010, lk 600). Ilmnes, et Eesti kooliõpetajad on rohkem sotsiaalsed, meelekindlad ja vähem neurootilised võrreldes Eesti keskmisega. Seega on oluline lähtuda uurimuste tulemustest ning arvestada isiksusejoontega kui luuakse õpetaja ettevalmistamis- ja täiendkoolitusprogramme.

Lasteaiaõpetajate isiksusejooni uurinud Vorkapitš (2012) toob mitmeid näiteid õpetajate isiksust iseloomustavatest tunnustest nagu mõistev, lahke, aus, südamlilik, abivalmis, andestav ja hea suhtleja. Lisaks sellele on kõrgelt hinnatud meeskonnatööoskused. Ilmnes, et lasteaiaõpetajate isiksusedimensioonide kõrgemad skoorid ilmnesid ekstravertsuse, sotsiaalsuse, meelekindluse ja avatuse skaalal, oluliselt väiksem skoor aga neurootilisuse skaalal.

Lasteaiaõpetajatelt oodatakse rohkem individuaalset, empaatilist ja loovat lähenemist lapsele, kuna praktiline tegevus toimub personaalselt või väikestes gruppides. Väga tähtis on motiveeriva sotsiaalse keskkonna loomine toetamaks lapse õppimisprotsessi – julgustades lapsi ennast väljendama, küsimusi esitama, probleeme tõstatama (Farist, 2011; Ivic, 1994).

Lasteaia pedagoogide ülesanne on toetades lapse perekonda soodustada lapse kasvamist ja arenemist ning tema individuaalsuse arvestamist (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999). Isiksusejoontel on ka kindel seos õpetaja elukäiguga. Selgub, et isiksusedimensioonid avaldavad mõju erinevatele elutahkudele nagu laste ja perekonna olemaolu, tervislik seisund, suhted, elukvaliteet. Seega ilmnevad erinevused dimensioonide esinemisel kõikides valdkondades, kuid mitte sarnasel kujul (Tiisma, 2010). Samas Roberts, Caspi ja Moffitti (2003) uurimusest töökogemuse ja isiksuse arengu tulemustest selgub, et elukogemus ei avalda ise isiksusele juhuslikku mõju, vaid põhjustab ümberkujundamise isiksuseomaduste tasemes. Töökogemused, inimesed omandavad, süvendavad väljakujunenud iseloomujooni ja annavad uusi kogemusi. Seega töökogemus võib muuta isiksust.

Mitmete uurimuste tulemused toovad välja, et perekonnaseis ja elukogemused avaldavad mõju isiksusele elu aja jooksul, kutsudes esile muutusi iseloomujoontes (Roberts, 1997;

Roberts, Caspi, & Moffitt , 2003). Seega lasteaiaõpetaja isiklik elukogemus perekonnas ja kogemus laste kasvatamisel on olulised lisaväärtused isiksusejoonte kujunemisel.

Lasteaiaõpetaja isiksus organisatsioonis. Lapse arengu toetamine *lasteasutuses* on meeskonnatöö (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008) ning selleks on lasteaiaõpetajatel oluline omada ühtseid meeskonnaalaseid oskuseid. Pullmann (2003) väidab, et „inimesed on väga erinevad ja kõigi viie isiksuseomaduse kombinatsioonides kujunevad välja väga erinevad isiksused, kellel kõigil on oma ainuomane panus organisatsiooni tegutsemisse. Erinevates olukordades ja muutuv keskkonnas võivad oluliseks osutada erinevad isiksuseomadused“ (lk 216). Seega lasteaiaõpetaja isiksus mõjutab teisi inimesi organisatsioonis läbi suhtlemise, muutes organisatsiooni kas positiivse või negatiivse mõjujõuga.

Isiksusejoonte seoseid mitmetes töö ja organisatsiooniga seotud uurimuste tulemustes (Kilgallon, Maloney & Lock, 2008; Aidla & Vadi, 2010) näitavad, et teatud tüüpi isiksuseomadustega inimesed sobivad rohkem konkreetse ametisse või organisatsiooni võrreldes teistega. Seega oleks vajalik seda informatsiooni arvesse võtta, kuna on oluline, et organisatsiooni tegevus sujuks ning oleks tagatud rahulolu. Kuidas aga tagada omavaheline sobivus? Üheks kujundavaks võimaluseks on organisatsiooniliikmetega kooskõlas olevad isiksusejooned. Nii moodustub organisatsiooni ühtne tervik, mille kujundamist tuleks alustada personalivalikuga (Aidla, 2003, 2009). Samale järeldusele jõuti Salgado ja DeFruyt uurimuse tulemustes, kus selgus, et isiksuse iseloomujooned peaksid avalduma võimalikult varakult eesmärgiga saavutada koostöömiv meeskond. Lisaks näitasid tulemused, et personalivaliku eesmärgil on oluline ning ka võimalik rakendada Suure Viisiku küsimustikku (Salgado & DeFruyt, 2005).

Tabelis 2 on esitatud Suure Viisiku dimensioonid ning nende lühiseloomustus kõige olulisemates Suure Viisiku valdkondades.

Tabel 2. *Suure Viisiku dimensioonid koos neid iseloomustavate märksõnadega (Aidla, 2003)*

Ise-loomustavad märksõnad	Ekstravertsus	Sotsiaalsus	Meelekindlus	Neurootilisus	Avatus
Ülekaalus olevad emotsioonid	positiivsed	positiivsed		negatiivsed	
Tööviis	eelistab grupitööd	eelistab grupitööd	eelistab grupitööd	ei soodusta grupitööd	eelistab autonoomiat
Kohanemis-valmidus	hästi kohanev	hästi kohanev	ei armasta uuendusi, riske	ei armasta uuendusi, riske	armastab uuendusi, riske, loominguline
Teistega suhtlemine	sõbralik, rõõmsameelne, armastab inimesi, vahel dominantne	alati kõigega nõus, alandlik, suuremeelne, tolerantne, hoolitsev, koostööaldis		vaenulik, haavatav, murelik	mõtleb teistest erinevalt
Konfliktidega toimetulek	agressiivne	hoidub konfliktidest		depressiivne	

Tabeli 2 põhjal selgub, et positiivsed emotsioonid on ülekaalus ekstravertsetel ja sotsiaalsetel inimestel, negatiivsed aga neurootilistel inimestel. Siit tuleneb lasteaiaõpetajale vajalik ekstravertsuse ja sotsiaalsuse kõrgem tase. Kuna grupitööd eelistavad ekstravertsed, sotsiaalsed ja meelekindlad inimesed, siis see soodustaks õpetaja tööd meeskonnas. Uute olukordadega kohanevad hästi ekstravertsed, sotsiaalsed ja avatud inimesed, kuid riske võtta ja uuendused ei sobi meelekindlatele ja neurootilistele inimestele. Teiste inimestega suhtlemisel on kindlalt edukamad ekstravertsed ja sotsiaalsed inimesed. Seevastu teistega suhtlemisel on probleeme eelkõige neurootilistel ja avatud inimestel. Konfliktide lahendamisel on suuremad erinevused: agressiivsed ekstravertidid, hoiduvad sotsiaalsed inimesed ning neurootiliste inimeste depressiivsus konfliktides. Seega on lasteaiaõpetaja ametis väga vajalikud isiksusejooned ekstravertsus, sotsiaalsus ning meelekindlus.

Võgotski toonitab, et oluline on varajane sotsiaalne suhtlemine kui õppeprotsess, täiskasvanu ja lapse omavaheline suhtlemine. See aga omakorda näitab kui olulist rolli etendab lapse õpetaja isiksusejoonena sotsiaalsus ning tema sotsiaalsed oskused (Wertsch & Tulviste, 1992).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et neurootilisus ei soodusta grupitööd, kuna neurootilisel inimesel on ülekaalus negatiivsed emotsioonid ja teistega suhtlemisel on ta valdavalt

vaenulik, haavatav ja murelik. Siit järeldeb, et lasteaiaõpetaja töö tõhususe seisukohalt on oluline eeldada neurootilisuse skaalal võimalikult madalat skoori. Samas Vorkapitš (2012) toob näite, et aktiivne tegelemine erinevate spordialadega aitab lasteaiaõpetajatel hoida madalamat neurootilisuse taset.

Metoodika

Uuringu eesmärk ja hüpoteesid

Kirjanduse analüüsi kaudu selgus, et igale inimesele on iseloomulik individuaalne muster tema mõtlemises, tunnetes ja käitumises. Viie Faktori teooria ja Suure Viisiku isiksusemudel võimaldavad välja tuua isiksuse dimensioonid, nende mõju suhetele, töö tõhususele ning organisatsioonikultuurile. Kindlasti tagab inimese tööedu ja rahulolu teatud ametis vajalike iseloomujoonte olemasolu. Kuna Eestis puuduvad uuringud lasteaiaõpetajate iseloomujoonte kohta, siis lähtuvalt eelnevast püstitati käesoleva uurimistöö eesmärgiks tuua välja isiksuse Viie Faktori teooriale toetudes Eesti lasteaiaõpetaja isiksusejooned võrdluses keskmise Eesti naise isiksusega ning uurida isiksusejoonte ning perekondlike tegurite olulisust õpetaja tööstaaži ning ka tulevikus lasteaiaõpetajana töötamise soovi ja töötamise põhjustega.

Lähtuvalt eesmärgist püstitati uurimustööle järgmised ülesanded:

1. kirjeldada Suure Viisiku mudeli (neurootilisus, ekstravertsus, avatus, sotsiaalsus, meelekindlus) põhjal tüüpilist Eesti lasteaiaõpetajat tuues välja Eesti lasteaiaõpetaja võrdlus keskmise Eesti naise isiksusega;
2. uurida põhjuseid lasteaiaõpetajana töötamisel;
3. leida tööstaaž lasteaiaõpetajana seosed sõltumatute muutujatega;
4. leida soov töötada lasteaiaõpetajana ka tulevikus ja selle seosed sõltumatute muutujatega.

Uurimustöös püstitati järgmised hüpoteesid (joonis 2):

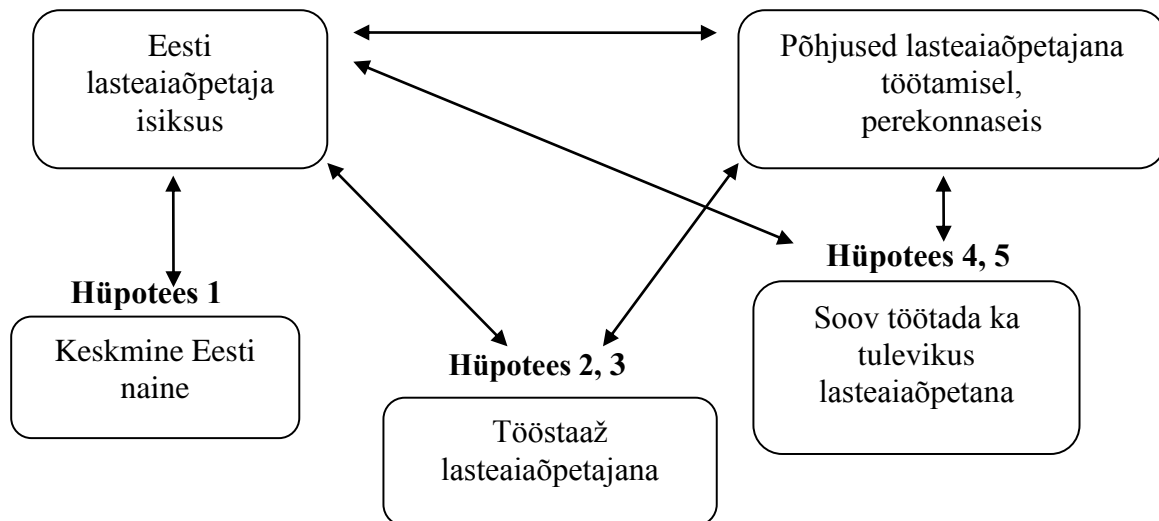
Hüpotees 1: Eesti lasteaiaõpetaja on keskmisest Eesti naisest avatum, sotsiaalsem, vähem neurootiline.

Hüpotees 2: Lasteaiaõpetaja tööstaaž lasteaiaõpetajana on seotud tema isiksusejoontega.

Hüpotees 3: Tööstaaž lasteaiaõpetajana on oluliselt seotud tema isiksusejoonte, perekonnaseisu ja õpetajana töötamise põhjustega.

Hüpotees 4: Sotsiaalne, meelekindel ja vähem neurootiline lasteaiaõpetaja soovib töötada ka tulevikus lasteaiaõpetajana.

Hüpotees 5: Lasteaiaõpetaja soovi töötada ka tulevikus lasteaiaõpetajana mõjutavad tema isiksusejooned, perekonnaseis ja õpetajana töötamise põhjused.

Joonis 2. Magistritöö põhiraamistik, sellest tulenevad uurimisülesanded ja hüpoteesid
Allikas: autori koostatud

Valim

Käesolevas uurimustöö valimi moodustasid lasteaiaõpetajad. Eestis oli 31.01.2013 seisuga 481 eestikeelse õppega munitsipaallasteaeda (vt. Haridus - ja Teadusministeerium). Valim moodustati põhimõttel, et võeti 10% lasteaedade koguvalimist juhuvaliku alusel (vt. Eesti Hariduse Infosüsteem e. EHIS). Valimisse sattunud 49 lasteaia 721 lasteaiaõpetajast täitis testi 343 lasteaiaõpetajat. Seega üldine tagastusprotsent oli 48 %.

Kuna käesolevas uurimistöös sooviti Eesti lasteaiaõpetajaid võrrelda keskmise Eesti naise isiksusega, oli kasutusel Möttus, Pullmann ja Allik (2006) läbiviidud uurimuse valimi väljavõte, mis sobitus ja olid vastavuses antud uurimuse valimiga. Seega lasteaiaõpetajate valimis olid naised, keskmine vanus 44 aastat (SD = 11,25, ulatus 21- 68) ja Möttus jt. (2006) valimi väljavõttes olid naised, keskmine vanus 36 aastat (SD = 12,17, ulatus 21- 67).

Uurimuses sooviti teada, milline on lasteaiaõpetajate perekonnaseis. Kuna testis antud väidete puhul on tegemist ordinaalskaalaga, siis saadud tulemuste kirjeldamisel võeti aluseks protsentaarajad. 53 % uurimuses osalenud lasteaiaõpetajatest elab abielusuhtes, 32 % elab paarisuhtes, kuid mitte abielus ja 13 % õpetajatest on vallalised.

Mõõtevahend

Käesolevas töös kasutati lasteaiaõpetajate isiksusejoonte mõõtmiseks EE.PIP-NEO versioon S küsimustikku, mille järgi iseloomustab isiksust kõige paremini Suure Viisiku isiksusemudel põhiseadumuste osas – neurootilisus, ekstravertsus, avatus, meelekindlus, sotsiaalsus.

Testi EE.PIP-NEO loomisest.

Allik (et al., 2009) väidavad:

Saavutamaks uurijatevahelist paremat rahvusvahelist koostööd, algatas Lewis Goldberg programmi, mille eesmärgiks oli luua universaalne isiksuse küsimuste kogum IPIP ehk *The International Personality Item Pool* ("Rahvusvaheline isiksuse küsimuste kogum"), mille põhjal oleks võimalik konstrueerida erinevatele vajadustele kohandatud isiksuse mõõdikuid mitmetes maailma keeltes (Goldberg, 1999). Teiste isiksusemudelite kõrval pakub IPIP ka sellist küsimuste kogumit, mis lubab piisava täpsusega reprodutseerida NEO-PI-R 30 alaskaalat (IPIP-NEO). Tuginedes IPIP-NEO küsimuste kogumile loodi 2006. aastal Tartu Ülikooli Psühholoogia instituudis eestikeelne EE.PIP-NEO ehk *Estonian Personality Item Pool NEO*. (lk 64)

Käesolevas uurimustöös on kasutusel seega varasemalt adapteeritud ja korduvalt kasutuses olnud testiga EPIP-S.

Lasteaiaõpetajaid uuriv küsimustik koosneb 3 osast. Esimeses osas paluti uuritavatel vastata nende tausta puudutavatele küsimustele.

Teises osas paluti avaldada arvamust, millistel põhjustel nad töötavad lasteaiaõpetajana ning paluti märkida iga väite järel arvamust kõige paremini iseloomustav vastuse variant. Õpetajad hindasid väiteid 4 - pallisel Likert tüüpi skaalal, andes hinnanguid *1 - täiesti vale; 4 - täiesti õige*. Lisaks sellele paluti soovi korral nimetada muu oluline põhjus, miks töötada lasteaiaõpetajana.

Kolmas osa sisaldas EE.PIP-NEO lühiversioon S küsimustikku, mis koosneb 60 - st väitest. Õpetajad hindasid väiteid 5 - pallisel Likert tüüpi skaalal, andes hinnanguid *1 - vale/ei ole üldse nõus; 5 - õige/täiesti nõus*.

Protseduur

Empiiriline uurimus viidi läbi Eesti munitsipaallasteaedades, kus õpe toimub eesti keeles. Uurimusse ei kaasatud eralasteaedu ega venekeelseid lasteaedu. Küsitlustest koostati ja viidi läbi jaanuar - märts 2013.

Andmeid koguti üks kord, kasutades Tartu Ülikooli Psühholoogia instituudi testimiskeskonda (vt. <https://kaemus.psych.ut.ee>). Igale uuritavale saadeti e - posti teel link, milles avanes test. Uuringus osalemine oli anonüümne, kuid juhul, kui õpetaja soovis tagasisidet testitulemuste kohta, võis ta jätta oma e – posti aadressi. Uuritavatele rõhutati tulemuste konfidentsiaalsust ning kinnitati, et antud vastuseid kasutatakse ainult üldistatud kujul. Samuti anti teada, et testi täitmine võtab aega keskmiselt 10 minutit. Igale uuringus osalejale olid välja toodud uuringu eesmärgid ja uurija kontaktandmed.

Tulemuste statistiline töötlus

Uuringu tulemusi töödeldi andmetöötlusprogrammi *Statistical Package for the Social Sciences* (SPSS) versioon 20,0 abil. Andmete paremaks tõlgendamiseks ja esitlemiseks kasutati andmetöötlusel kirjeldava statistika näitajaid ja jooniste tegemiseks tabelarvutusprogrammi MS Excel.

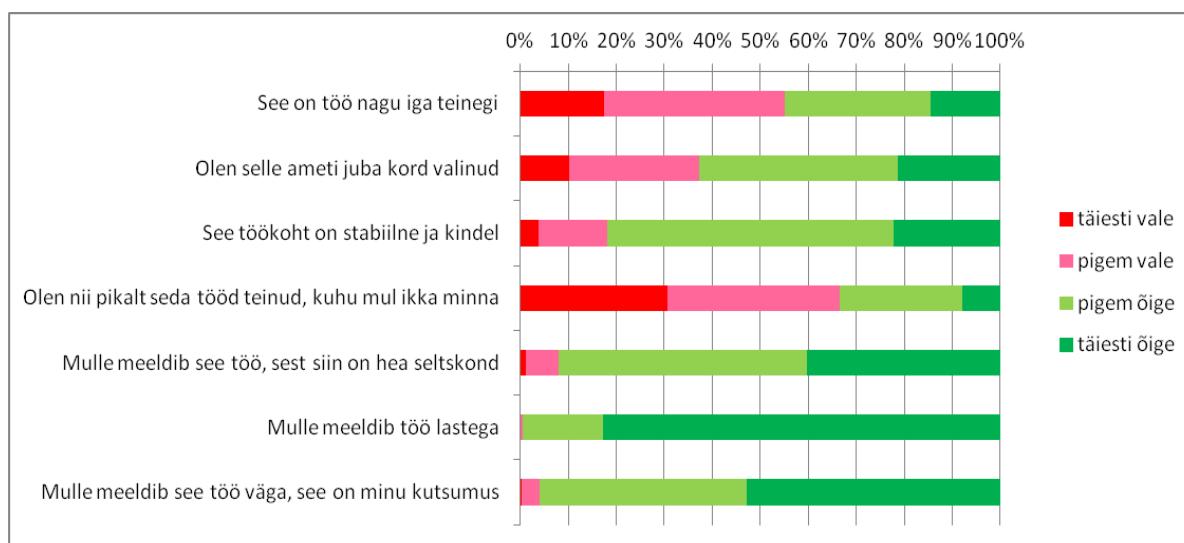
Andmete analüüsimiseks ja hüpoteeside kontrollimiseks kasutati järgmisi andmeanalüüsi meetodeid:

- protsentanalüüsi;
 - gruppidevaheline võrdlus teostati sõltumatute valimite T- testiga;
- regressioonanalüüsi, mis võimaldab luua matemaatilise mudeli kirjeldamiseks tunnuste vahelisi seoseid. Statistilise olulisuse nivooks loeti $p < 0,05$.

Tulemused

Põhjused lasteaiaõpetajana töötamisel

Uurimuses sooviti teada lasteaiaõpetajana töötamise põhjuseid. Kuna testis antud väidete puhul on tegemist ordinaalskaalaga, siis saadud tulemuste kirjeldamisel võeti aluseks protsentnäitajad, mis on kokkuvõtvalt toodud joonisel 3.

Joonis 3. Põhjused lasteaiaõpetajana töötamisel (%)

Jooniselt 3 selgub, et kõige enam nõustuti või pigem nõustuti sellega, et „mulle meeldib töö lastega“ (kokku 98,8 %) ja „mulle meeldib see töö väga, kuna on minu kutsumus“ (kokku 95,9 %). Olulisemateks põhjusteks osutusid veel töö meeldimine hea seltskonna pärast (kokku 92,1 %) ja töökohta stabiilsust ja kindlust (kokku 81,9 %).

Eriarvamusi oli suhteliselt rohkem väidete „olen nii pikalt seda tööd teinud, kuhu mul ikka minna“, kus oli rohkem nõustujaid kui mittenõustujaid (vastavalt 66,5 % ja 33,5 %) ning „olen selle ameti juba kord valinud“ oli rohkem nõustujaid kui mittenõustujaid (vastavalt 62,7 % ja 37,3 %).

Väitega „see on töö nagu iga teinegi“, oli pigem nõustujaid pea sama palju kui mittenõustujaid (vastavalt 55,1 % ja 44,9 %).

Õpetajatel oli võimalus lisada omalt poolt põhjuseid lasteaiaõpetajana töötamisel. Antud vastused grupeeriti sisu sarnasuse alusel kategooriatesse. Õpetajate vabavastustes esinesid järgmised lasteaiaõpetajana töötamise põhjuste kategooriad, mis on koondatud järgnevasse tabelisse 3.

Tabel 3. Lasteaiaõpetajate põhjused lasteaiaõpetajana töötamisel (vabavastused)

Kategooria	Väidete näited	Nimetamiste arv
Põnevus ja vaheldusrikkus	Töö on vaheldusrikas, iga päev on erinev. Esitab väljakutseid. Pidevalt arendatav	18
	Ükski päev, aasta ega lend ei kordu, iga järgnev aeg pakub midagi uut ja huvitavat	
	See töö on väga mitmetahuline ja nõuab erinevaid oskusi. Seetõttu esitab ta mulle väljakutseid ja annab võimaluse mitmekülgsest areneda	
	Mulle meeldib oma töö juures võimalus pidevalt uurida, avastada, rõõmustada maailma asjade üle	
Loominguline, loov töö	Loomingulisus ja loovuse rakendamise võimalus	13
	See on tore loov töö, mis pakub ohjeldamatult väljakutseid	
	Minu jaoks on selles töös tempot, loovust	
Lastega töötamise nautimine	Lapsed muudavad iga päeva eriliseks	12
	Lapsed annavad elujõudu	
	Laste elurõõm, siirus, silmade sära	
	Suhtlemist nii suurte kui väikestega, mulle tõesti see töö meeldib	
	Armastan väga lapsi	
	Lapsed on avatud, vahetud ja vahvad	
	Meeldib näha laste rõõmu koostetud asjadest, meeldib anda edasi oma teadmisi ja õppida ka laste pealt	
Eneseteostus	Mitmekülgne töö, saab rakendada paljusid oskusi - laulmine, näitlemine, tantsimine	11
	Endast anda, teiste eest hoolitseda	
	Olen seda tööd lapsest saadik tahtnud teha, elu läks teisiti. Siiski 7 aastat tagasi võtsin end kokku ja läksin õppima	
	Peretraditsioon	
	Olen viies põlvkond pedagooge	
	Lapsepõlve unistus	
	Saan ennast teostada mitmekülgsest	
Tore töö, mis pakub rõõmu	See on töö, mis pakub mulle rõõmu	8
	Ellu positiivsust lisav töö	
	See töö pakub palju naudingut	
	Ma armastan oma tööd	
Sobiv tööaeg, palju õues, sobiv	Väga hea tööaeg, sobiv töögraafik ja pikk puhkus	6

puhkuseaeg		
Töö- ja kodukoha lähedus	Töökoht on kodule väga lähedal	6
	Asukohaliselt sobiv	
Puudub rutiin	Puudub rutiin	4
	See töö on mitmekülgne, liikuv, iga päev erinev mingil määral	
Pidev õppimine	Meeldib näha laste rõõmu koostetud asjadest, meeldib anda edasi oma teadmisi ja õppida ka laste pealt	4
	Õpin kogu aeg midagi uut juurde	
	Õppimisest on palju aega möödas ja töö on väga palju muutunud	
Paratamatus	Olen ju nn. pensionieelik, hilja on muuga tegelema hakata.	4
	Pole sobivamat tööd leidnud	
	Minule rohkem sobivate töökohtade nappus	
	Teen põhitööle lisaks, et täiskoormust saada	
Nooruslikkus	Tunnen end ikka noorena, nõuab ajaga kaasaskäimist	3
	Hoiab meeled ja loovuse erksana	

Tabelist 3 selgub, et kõige enam mainiti põhjusena, et töö lasteaiaõpetajana on põnevus ja vaheldusrikkus (nimetati 16 korda). See töö on loominguline ja loov (nimetati 13 korda). Lastega tööd pakub rõõmu ja naudingut (nimetati 12 korral) ning lasteaiaõpetajale on töö eneseteostuseks (11 korral nimetatud). Õpetaja töö on üks tore töö, mis pakub rõõmu (nimetati 8 korda), asub kodukoha lähedal ning on sobiva töö - ja puhkuseajaga (mõlemaid nimetati 6 korda).

Toodi välja ka paratamatud põhjused, miks töötatakse lasteaiaõpetajana (nimetati 4 korral). Nimetati veel, et seda tööd võib nimetada ka mõnusaks hobiks, meeldib suhtlemine lastevanematega, huumor, hea ja sõbralik kollektiiv. Lisaks väide ühelt lasteaiaõpetajalt: *“Minu arvates on see töö oluline ja vajalik. Õpetajana peaksid töötama inimesed, kelle jaoks on tegu enama kui leivateenimisvõimalusega”*.

Eesti lasteaiaõpetaja isiksus

Eesti lasteaiaõpetaja isiksuse võrdlus keskmise Eesti naise isiksusega

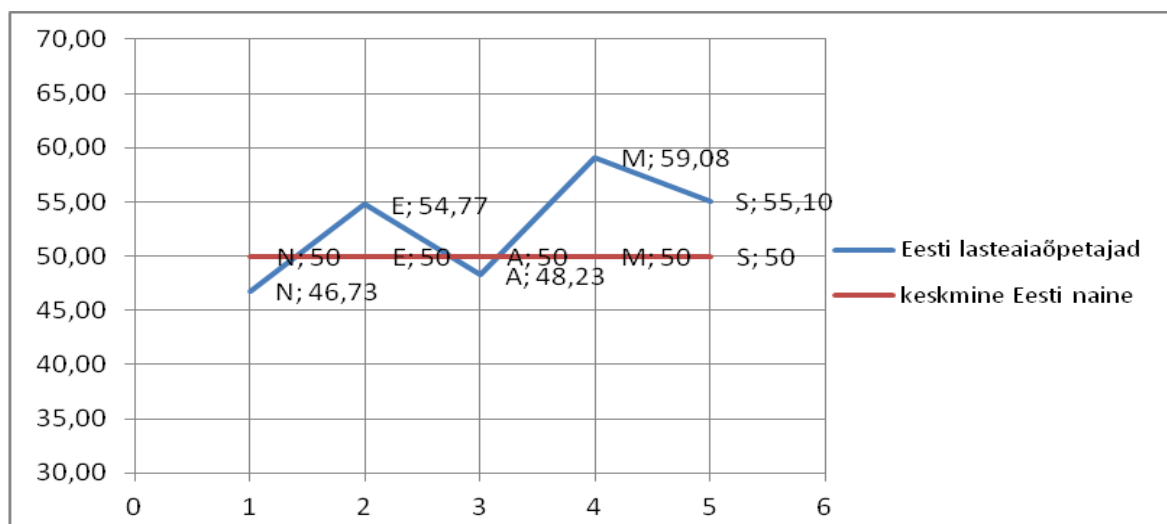
Järgnevalt viidi läbi isiksusetest lasteaiaõpetajatele. Eesti lasteaiaõpetajate ja keskmise Eesti naise isiksusetestide keskmised skoorid skaalade kaupa on näha tabelis 4.

Tabel 4. Lasteaiaõpetajate ja keskmise Eesti naise isiksusetestide keskmised skoorid

	Lasteaiaõpetajad (N = 343)		Keskmine Eesti naine ¹ (N = 158)	
	M	SD	M	SD
Vanus	44 (min 21; max 68)	11,25	36 (min 21; max 67)	12,17
Neurootilisus	16,12	6,50	19,59	7,73
Ekstravertsus	29,60	5,69	26,36	7,63
Avatus	33,90	4,67	35,18	5,93
Meelekindlus	40,42	3,93	34,31	5,59
Sotsiaalsus	36,28	4,19	32,13	6,64

Märkused. N – vastajate arv; M - aritmeetiline keskmine; min – minimaalne väärtus; max – maksimaalne väärtus; SD - standardhälve; ¹ – kasutatud varasema uurimuse andmestiku väljavõtet (Mõttus et al., 2006).

Seejärel arvutati skoorid T- skoorideks, võrdlusbaasiks on Eesti naised: nende keskmine on kõigi omaduste puhul (M = 50) ja standardhälve (SD = 10). Eesti lasteaiaõpetajate ja keskmise Eesti naise võrdlus, T - skooride keskväärtused kajastuvad joonisel 4.

Joonis 4. Eesti lasteaiaõpetajate ja keskmise Eesti naise võrdlus, T-skoori keskväärtused;

Märkused. N- neurootilisus; E- ekstravertsus; A – avatus; M – meelekindlus; S – sotsiaalsus

Järgnevalt tehti T - test kahe sõltumatu valimi keskväärtuste erinevuse olulisuse kontrollimiseks. Statistilise olulisuse nivooks loeti $p < 0,05$. Tabelis 5 on toodud gruppidevahelise võrdluse tulemused.

Tabel 5. *T-testi tulemused, Eesti lasteaiaõpetajate võrdlus keskmise Eesti naise isiksusega*

Skaalad	t	df	p
Neurootilisus	3,52	262,62	0,001
Ekstravertsus	-5,30	235,71	0,000
Avatus	1,94	243,45	0,054
Meelekindlus	-10,15	226,66	0,000
Sotsiaalsus	-5,83	210,61	0,000

Märkused. t – t-väärtus; df – vabadusastmete arv; p – statistiline olulisus

Ilmnesid statistiliselt olulised erinevused pea kõigis isiksusedimensioonides. Lasteaiaõpetajad on keskmisest Eesti naisest oluliselt extravertsemad, meelekindlamad ja sotsiaalsemad ning vähem neurootilised. Avatuse osas on erinevus piiripealne, siin kipub lasteaiaõpetaja keskmisele Eesti naisele alla jääma.

Tööstaaž lasteaiaõpetajana seos sõltumatute muutujatega

Töös tehti mitmeid regressioonanalüüse, mis võimaldasid luua matemaatilisi mudeleid kirjeldamaks tunnuste vahelisi seoseid. Statistilise olulisuse nivooks loeti $p < 0,05$.

Esmalt analüüsiti isiksusejoonte seoseid vastaja tööstaažiga lasteaiaõpetajana, võttes kontrolli alla vastaja vanuse mõju. Selle kontrollimiseks viidigi läbi regressioonanalüüs, kus sõltuvaks muutujaks oli tööstaaž lasteaiaõpetajana ja sõltumatuteks vastaja vanus ning isiksusejoonte skoorid. Saadud regressioonimudel kirjeldab ära 80 % sõltuva tunnuse variatiivsusest, mudelisse lisatud tunnused ennustavad tööstaaži statistiliselt oluliselt ($F(6,336) = 99,344$, $p < 0,05$).

Tabel 6. *Tööstaaž lasteaiaõpetajana seos vanuse ja isiksuseomadustega*

Alaskaalad	Beta	SE	p
Vanus	0,81	0,04	0,00
Neurootilisus	0,03	0,08	0,49
Ekstravertsus	0,09	0,08	0,02
Avatus	-0,08	0,09	0,40
Meelekindlus	0,00	0,12	0,99
Sotsiaalsus	0,01	0,11	0,86
<i>N = 343</i>			

Märkus. Beta - standardiseeritud regressioonikordaja; SE – regressioonikordaja standardviga; p – statistiline olulisus; N – vastajate arv

Regressioonanalüüsi tulemused (tabel 6) näitasid, et tööstaaži lasteaiaõpetajana ennustab kõige tugevamalt ootuspäraselt vastaja vanus, kuid lisaks vanusele omab olulist positiivset panust ka vastaja ekstravertsus ($p < 0,05$).

Järgnevalt analüüsiti isiksusejoonte, perekonnaseisu seoseid vastaja tööstaažiga lasteaiaõpetajana, võttes kontrolli alla vastaja vanuse mõju. Selle kontrollimiseks viidi läbi regressioonanalüüs, kus sõltuvaks muutujaks oli tööstaaž lasteaiaõpetajana ja sõltumatuteks vastaja vanus, perekonnaseis ning isiksusejoonte skoorid. Saadud regressioonimudel kirjeldab ära 80,2 % sõltuva tunnuse variatiivsusest, mudelisse lisatud tunnused ennustavad tööstaaži statistiliselt oluliselt ($F(7,335) = 86,355$; $p < 0,05$).

Tabel 7. Tööstaaž lasteaiaõpetajana seos vanuse, perekonnaseisu ja isiksuseomadustega

Alaskaalad	Beta	SE	p
Vanus	0,83	0,04	0,00
Perekonnaseis	-0,07	0,60	0,06
Neurootilisus	0,02	0,08	0,55
Ekstravertsus	0,10	0,08	0,01
Avatus	-0,04	0,09	0,33
Meelekindlus	0,00	0,12	0,93
Sotsiaalsus	0,01	0,11	0,81
<i>N = 343</i>			

Märkus. Beta - standardiseeritud regressioonikordaja; SE – regressioonikordaja standardviga; p – statistiline olulisus; N – vastajate arv

Regressioonanalüüsist ilmnes, et vastaja perekonnaseis ei ennusta lasteaiaõpetaja tööstaaži. Tööstaaži lasteaiaõpetajana ennustab kõige tugevamalt ootuspäraselt vastaja vanus ($p < 0,001$), kuid lisaks vanusele omab olulist positiivset seost ekstravertsus (tabel 7).

Järgnevalt analüüsiti isiksusejoonte, perekonnaseisu ja õpetajana töötamise põhjuste seoseid vastaja tööstaažiga lasteaiaõpetajana, võttes kontrolli alla vastaja vanuse mõju. Selle kontrollimiseks viidi läbi regressioonanalüüs, kus sõltuvaks muutujaks oli tööstaaž lasteaiaõpetajana ja sõltumatuteks vastaja vanus, perekonnaseis, isiksusejoonte skoorid ning õpetajana töötamise põhjused. Saadud regressioonimudel kirjeldab ära 82,5 % sõltuva tunnuse variatiivsusest, mudelisse lisatud tunnused ennustavad tööstaaži statistiliselt oluliselt ($F(14,328) = 49,749$; $p < 0,05$).

Tabel 8. Tööstaaž lasteaiaõpetajana seos vanuse, perekonnaseisu, õpetajana töötamise põhjuste ja isiksuseomadustega

Alaskaalad	Beta	SE	p
Vanus	0,72	0,04	0,00
Perekonnaseis	-0,05	0,59	0,14
See on töö nagu iga teinegi	-0,08	0,49	0,03
Olen selle ameti juba kord valinud	0,09	0,55	0,02
See töökoht on stabiilne ja kindel	-0,04	0,63	0,23
Olen nii pikalt seda tööd teinud, kuhu mul ikka minna	0,18	0,58	0,00
Mulle meeldib see töö, sest siin on hea seltskond	-0,02	0,67	0,49
Mulle meeldib töö lastega	-0,04	1,22	0,32
Mulle meeldib see töö väga, see on minu kutsumus	0,10	0,85	0,01
Neurootilisus	0,02	0,07	0,63
Ekstravertsus	0,10	0,08	0,01
Avatus	-0,01	0,09	0,92
Meelekindlus	0,00	0,12	0,96
Sotsiaalsus	0,01	0,11	0,81
<i>N = 343</i>			

Märkus. Beta - standardiseeritud regressioonikordaja; SE – regressioonikordaja standardviga; p – statistiline olulisus; N – vastajate arv

Regressioonanalüüsist ilmnes, et tööstaaži lasteaiaõpetajana ennustab kõige tugevamalt ootuspäraselt vastaja vanus, kuid lisaks vanusele omab olulist positiivset ekstravertsus ning erinevad põhjused lasteaiaõpetajana töötamisel: „*see on töö nagu iga teinegi*“, „*olen selle ameti juba kord valinud*“, „*olen nii pikalt seda tööd teinud, kuhu mul ikka minna*“, „*mulle meeldib see töö väga, see on minu kutsumus*“ (tabel 8).

Soov töötada lasteaiaõpetajana ka tulevikus ja selle seosed sõltumatute muutujatega

Uurimuses tunti huvi, kas lasteaiaõpetajad soovivad ka tulevikus töötada lasteaiaõpetajana. Kuna testis antud väidete puhul on tegemist ordinaalskaalaga, siis saadud tulemuste kirjeldamisel võeti aluseks protsendilised näitajad. Vastanud lasteaiaõpetajatest 75 % soovis ka tulevikus lasteaiaõpetajana töötada, 4 % ei soovinud, 21 % lasteaiaõpetajatest oli kahevahel.

Järgnevalt analüüsiti isiksusejoonte seoseid vastaja sooviga töötada ka edaspidi lasteaiaõpetajana, võttes kontrolli alla vastaja vanuse mõju. Selle kontrollimiseks viidi läbi regressioonanalüüs, kus sõltuvaks muutujaks oli soov töötada ka tulevikus lasteaiaõpetajana ja sõltumatuteks vastaja vanus ning isiksusejoonte skoorid. Saadud regressioonimudel kirjeldab ära 5,1 % sõltuva tunnuse variatiivsusest, mudelisse lisatud tunnused ennustavad soovi töötada lasteaiaõpetajana tulevikus statistiliselt oluliselt ($F(7,335) = 2,597$; $p < 0,05$).

Tabel 9. *Lasteaiaõpetajate soov töötada lasteaiaõpetajana seotus vanuse ja isiksuseomadustega*

Alaskaalad	Beta	SE	p
Vanus	-0,11	0,00	0,04
Neurootilisus	0,10	0,01	0,11
Ekstravertsus	-0,12	0,01	0,06
Avatus	0,02	0,01	0,77
Meelekindlus	-0,06	0,01	0,30
Sotsiaalsus	0,09	0,01	0,17
<i>N = 343</i>			

Märkus. Beta - standardiseeritud regressioonikordaja; SE – regressioonikordaja standardviga; p – statistiline olulisus; N – vastajate arv

Ilmnes, et soovi töötada tulevikus lasteaiaõpetajana ennustab kõige tugevamalt vaid vastaja vanus (tabel 9).

Järgnevalt analüüsiti isiksusejoonte, perekonnaseisu seoseid vastaja sooviga töötada lasteaiaõpetajana, võttes kontrolli alla vastaja vanuse mõju. Selle kontrollimiseks viidi läbi regressioonanalüüs kus sõltuvaks muutujaks oli soov töötada lasteaiaõpetajana ja sõltumatuteks vastaja vanus, perekonnaseis ning isiksusejoonte skoorid. Saadud regressioonimudel kirjeldab ära vaid 6,9 % sõltuva tunnuse variatiivsusest, mudelisse lisatud tunnused ennustavad soovi töötada lasteaiaõpetajana tulevikus statistiliselt oluliselt ($F(7,335) = 3,558$; $p < 0,05$).

Tabel 10. *Lasteaiaõpetajate soov töötada lasteaiaõpetajana seotus vanuse, perekonnaseisu ja isiksuseomadustega*

Alaskaalad	Beta	SE	p
Vanus	-0,06	0,00	0,31
Perekonnaseis	-0,15	0,04	0,01
Neurootilisus	0,10	0,01	0,12
Ekstravertsus	-0,10	0,01	0,11
Avatus	-0,00	0,01	0,97
Meelekindlus	-0,05	0,01	0,40
Sotsiaalsus	0,09	0,01	0,17
<i>N = 343</i>			

Märkus. Beta - standardiseeritud regressioonikordaja; SE – regressioonikordaja standardviga; p – statistiline olulisus; N – vastajate arv

Ilmnes, et soovi töötada tulevikus lasteaiaõpetajana ennustab selles mudelis lisaks vastaja vanusele ka perekonnaseis (tabel 10).

Järgnevalt analüüsiti isiksusejoonte, perekonnaseisu ja õpetajana töötamise põhjuste seoseid vastaja sooviga töötada lasteaiaõpetajana, võttes kontrolli alla vastaja vanuse mõju. Selle kontrollimiseks viidi läbi regressioonanalüüs, kus sõltuvaks muutujaks oli soov töötada lasteaiaõpetajana ja sõltumatuteks vastaja vanus, perekonnaseis, isiksusejoonte skoorid ning õpetajana töötamise põhjused. Saadud regressioonimudel kirjeldab ära 28,2 % sõltuva tunnuse variatiivsusest, mudelisse lisatud tunnused ennustavad soovi töötada lasteaiaõpetajana tulevikus statistiliselt oluliselt ($F(14,328) = 9,204$; $p < 0,05$).

Tabel 11. *Lasteaiaõpetajate soov töötada lasteaiaõpetajana seotus vanuse, perekonnaseisu, õpetajana töötamise põhjuste ja isiksuseomadustega*

Alaskaalad	Beta	SE	p
Vanus	-0,05	0,00	0,43
Perekonnaseis	-0,10	0,04	0,07
See on töö nagu iga teinegi	-0,04	0,03	0,45
Olen selle ameti juba kord valinud	0,08	0,04	0,18
See töökoht on stabiilne ja kindel	-0,10	0,04	0,08
Olen nii pikalt seda tööd teinud, kuhu mul ikka minna	0,06	0,04	0,40
Mulle meeldib see töö, sest siin on hea seltskond	-0,14	0,04	0,01
Mulle meeldib töö lastega	-0,24	0,08	0,00
Mulle meeldib see töö väga, see on minu kutsumus	-0,24	0,06	0,00

Neurootilisus	0,04	0,01	0,51
Ekstravertsus	0,04	0,01	0,45
Avatus	0,02	0,01	0,66
Meelekindlus	0,01	0,01	0,92
Sotsiaalsus	0,11	0,01	0,05

N = 343

Märkus. Beta - standardiseeritud regressioonikordaja; SE – regressioonikordaja standardviga; p – statistiline olulisus; N – vastajate arv

Regressioonanalüüsi tulemused näitavad, et selles mudelis soovi töötada tulevikus lasteaiaõpetajana ennustavad erinevad põhjused lasteaiaõpetajana töötamisel: töö meeldib hea seltskonna pärast, meeldib töö lastega ning töö meeldib väga, kuna on kutsumus. Tabelist 11 selgub, et piiripealselt ennustab soovi töötada tulevikus lasteaiaõpetajana sotsiaalsus ($p=0,05$).

Arutelu

Teoreetilisest osast selgus, et isiksusejooned ei ole pelgalt mõisted, vaid mängivad olulist rolli kõigi inimeste igapäevaelus ning erinevates eluaspektides.

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks on tuua välja isiksuse Viie Faktori Teooriale toetudes Eesti lasteaiaõpetaja isiksusejooned võrdluses keskmise Eesti naise isiksusega ning uurida isiksusejoonte ning perekondlike tegurite olulisust õpetaja tööstaaži ning ka tulevikus lasteaiaõpetajana töötamise soovi ja töötamise põhjustega.

Vastanud lasteaiaõpetajatest 75 % soovis ka tulevikus lasteaiaõpetajana töötada. Soovi töötada tulevikus lasteaiaõpetajana ennustavad erinevad põhjused lasteaiaõpetajana töötamisel. Uurimistulemustest võib järeldada, et paljudele lasteaiaõpetajatele on töötamise põhjuseks see, et meeldib töö lastega ning töö on lasteaiaõpetajatele kutsumuseks. Siit saame järeldada, et töö lastega pakub rõõmu ja naudingut. Töötamise põhjuste kategoriseerimisel ja analüüsimisel selgus, et suurema osa lasteaiaõpetajate jaoks töö põnev, vaheldusrikas ja loominguiline enesetoetus. Analüüsides põhjuseid nagu töö meeldimine hea seltskonna pärast ning töökoha stabiilsust ja kindlust, võib järeldada, et lasteaiaõpetajate jaoks on oluline organisatsioon, milles nad töötavad. Ilmnes, et lasteaiaõpetajate jaoks on tähtis nii töökoha kui ka suhete stabiilsus ja turvalisus. Seetõttu on igal lasteaiaõpetajal kui isiksusel võimalus anda ainuomane panus organisatsiooni tegevusse. Lisaks võib tuua Vorkapitši (2012)

uurimusest põhjused ja motiivid lasteaiaõpetajana töötamisel: meeldib hoolitseda väikelaste eest, neid õpetada ja muuta laste elu põnevamaks.

Käesolevas uurimuse tulemusest selgus ka, et 4 % lasteaiaõpetajatest ei soovinud tulevikus töötada lasteaiaõpetajana, 21 % lasteaiaõpetajatest olid otsusega kahevahel. Järeldusena võib öelda, et töö lastega ei paku neile lasteaiaõpetajatele rahulolu ning seda tehakse vaid sobivama töö puudumisel. Ka vabavastuses toodi välja tööks paratamatuid põhjuseid, näiteks et „olen nii pikalt seda tööd teinud, kuhu ikka minna“ või „olen selle ameti juba kord valinud“. Mõtlemapanevad on lasteaiaõpetajate poolt toodud põhjused „olen ju nn. pensionieelik, hilja on muuga tegelema hakata“ või „pole leidnud sobivamat tööd“ ning põhjus, et tööd lasteaiaõpetajana tehakse lisatöö võimalusena.

Esimese hüpoteesi raames võrreldi Eesti lasteaiaõpetaja ja keskmise Eesti naise isiksust. **Esimene hüpotees:** Eesti lasteaiaõpetaja on keskmisest Eesti naisest avatum, sotsiaalsem, vähem neurootiline, leidis osaliselt kinnitust, sest erinevus ilmnes avatuse skaalal. Analüüsides T - testi tulemusi võib järeldada, et Eesti lasteaiaõpetaja on võrreldes keskmise Eesti naisega vähem neurootiline, ekstravertsem, vähem avatud, rohkem meelekindlam ja sotsiaalsem. On oluline, et lasteaiaõpetaja oleks vähem neurootiline, siis on ta pingevaba ning suuteline kriitilistes situatsioonides oma emotsioone vaos hoidma. Samas kõrgem ekstravertsus näitab, et lasteaiaõpetajad on seltsivamad, jutukamad, domineerivamad ning valdavalt optimistlikumad ja naudivad koostegutsemist. Kuna võrreldes eesti keskmise naisega ilmnes, et lasteaiaõpetaja on vähem avatud, mis näitab enam traditsioonide austamist, lasteaiaõpetajate positiivsemat meelestatust teiste inimeste suhtes. Ta on keskmisest eesti naisest vastutulelikum, kaastundlikum ning abivalmis. Kõrgem meelekindlus näitab, et Eesti lasteaiaõpetajal on selge eesmärk, mille poole püüelda, nad tegutsevad selle suunas kindlalt ja distsiplineeritult. Nad armastavad korda ning peavad oma lubadusi.

Saadud tulemuste võrdluseks võib tuua Vorkapitši (2012) uuringu, milles ilmnes lasteaiaõpetajatel võrdluses normgrupiga kõrgem skoor ekstravertsuse, sotsiaalsuse, meelekindluse, avatuse skaalal, kuid madalam skoor neurootilisuse skaalal. Seega võrreldes käesoleva ja Vorkapitši uurimustöö tulemusi, ilmnes erinevus vaid avatus skaala osas. Sotsiaalsus seostus tööstaažiga, samal ajal kui õpetajad olid mitteõpetajatest erinevad ka muudes omadustes. Mida kõrgem on töökogemus, seda kõrgem on sotsiaalsus (Vorkapitši, 2012) võib viidata sellele, et isiksuseomaduste alusel toimib eelselekttsioon õpetajaametisse.

Näiteks Aidla ja Vadi (2010, lk 600) uuringu tulemused, mille põhjal võib väita, et üldiselt Eesti kooliõpetajad on rohkem sotsiaalsed, meelekindlad ja vähem neurootilised võrreldes Eesti standardiga.

Järgnevalt arutletakse regressioonanalüüside tulemuste üle, millest selgusid vastused esitatud hüpoteesidele.

Teine hüpotees: Lasteaiaõpetaja tööstaaž lasteaiaõpetajana on seotud tema isiksusejoontega, leidis vaid osaliselt kinnitust. Esimesest regressioonimudelitest selgus, et mudelisse lisatud tunnustest ennustavad tööstaaži lasteaiaõpetajana kõige tugevamalt ootuspäraselt vastaja vanus, kuid lisaks vanusele omab olulist positiivset panust ka vastaja ekstravertsus ($p < 0,05$). Teised baasdimensioonid (neurootilisus, avatus, meelekindlus, sotsiaalsus) ei omanud tööstaažiga statistiliselt olulisi seoseid.

Kolmas hüpotees: Tööstaaž lasteaiaõpetajana on oluliselt seotud tema isiksusejoonte, perekonnaseisu ja õpetajana töötamise põhjustega, leidis osaliselt kinnitust. Selle kontrollimiseks viidi läbi regressioonanalüüs, mille analüüsist selgus, et mudelisse lisatud tunnustest ennustavad tööstaaži statistiliselt oluliselt kõige tugevamalt ootuspäraselt vastaja vanus, isiksusejoontest ekstravertsus ning põhjused lasteaiaõpetajana töötamisel: „*see on töö nagu iga teinegi*“, „*olen selle ameti juba kord valinud*“, „*olen nii pikalt seda tööd teinud, kuhu mul ikka minna*“, „*mulle meeldib see töö väga, see on minu kutsumus*“, kuid mitte lasteaiaõpetaja perekonnaseis.

Ilmselt lasteaiaõpetajatena tööle asuvad inimesed teevad seda tööd pikka aega. Liiasi on see iseenesest mõistetav, sest lasteaiaõpetajad on spetsiaalse erialase ettevalmistusega inimesed. Töölase kogemuse lisandumisega, muutuvad vanusega ka õpetajate isiksusejooned, kuna nende sotsiaalsed rollid muutuvad. Selgus, et uute ülesannetega toimetulek õpingute lõppedes - karjäär, pere loomine ja laste soetamine, seab ootusi muudatusteks inimeste tüüpilistele käitumis-, mõtlemis- ja tundmisviisidele (Roberts, Caspi, & Moffitt, 2003; Roberts, & Mroczek, 2008).

Neljas hüpotees: Sotsiaalne, meelekindel ja vähem neurootiline lasteaiaõpetaja soovib töötada ka tulevikus lasteaiaõpetajana, ei leidnud kinnitust. Analüüsiti isiksusejoonte seoseid vastaja sooviga töötada ka edaspidi lasteaiaõpetajana, regressioonimudelisse lisati sõltuvaks muutujaks soov töötada ka tulevikus lasteaiaõpetajana ja sõltumatuteks vastaja vanus ning isiksusejoonte skoorid. Ilmnes, et soovi töötada tulevikus lasteaiaõpetajana ennustab kõige tugevamalt vaid vastaja vanus.

Viies hüpotees: Lasteaiaõpetaja soovi töötada ka tulevikus lasteaiaõpetajana mõjutavad tema isiksusejooned, perekonnaseis ja õpetajana töötamise põhjused, leidis osaliselt kinnitust. Selle kontrollimiseks viidi läbi regressioonanalüüs, kus sõltuvaks muutujaks oli soov töötada lasteaiaõpetajana ja sõltumatuteks vastaja vanus, perekonnaseis, isiksusejoonte skoorid ning õpetajana töötamise põhjused. Saadud regressioonimudel kirjeldab ära vaid 28,2 % sõltuva tunnuse variatiivsusest, kuigi mudelisse lisatud tunnused ennustavad soovi töötada lasteaiaõpetajana tulevikus statistiliselt oluliselt ($F(14,328) = 9,204; p < 0,05$).

Analüüsi tulemused näitavad, et selles mudelis soovi töötada tulevikus lasteaiaõpetajana ennustavad erinevad põhjused lasteaiaõpetajana töötamisel: töö meeldib hea seltskonna pärast, meeldib töö lastega ning töö meeldib väga, kuna on kutsumus. Piiripealselt ennustab soovi töötada tulevikus lasteaiaõpetajana sotsiaalsus. Nagu eelnevalt selgus, on sotsiaalse seadumusega inimesed valmis teisi aitama, olles veendunud, et teised vastavad neile samaga ning nad on teistega sõbralikud ja leplikud.

Mitmete uuringute tulemustest on leitud, et NEO skaalad kaardistavad isiksuse omadusi väga mitmekülgsest ja kutsealased huvid on isiksuse seadumustega tihedalt seotud. NEO skaalasid saab ja on kasutatud lisavahenditena kutsevaliku nõustamisel (McCrae & Costa, 1997).

Kokkuvõtteks võib öelda, et ehkki varasemalt on seda valdkonda maailmas vähe uuritud ning puuduvad uuringu tulemused ning ühesed arvamused. Seega käesoleva uurimuse tulemused võivad olla huvipakkuvad ja uudsed. Uurimustöö tegemisel saadud kogemusele toetudes leiab autor, et sama uuringut võiks kindlasti jätkata, kuna teema on aktuaalne.

Isiksuseomaduste Suure Viisiku mudel lahendaks mitmeid probleeme personali psühholoogias - personali valik, tulemuslikkuse hindamine, personali kooolitus- ja arenguküsimused (Goldberg, 1993).

Käesoleva töö tugevuseks võib pidada, et sellisel viisil ei ole varem Eesti lasteaiaõpetajate isiksusejooni uuritud ning tööstaaž lasteaiaõpetajana ja soov töötada lasteaiaõpetajana ka tulevikus seoseid erinevate sõltumatute muutujatega selgitatud.

Lisaks võib tugevusena välja tuua lasteaiaõpetajate isiksusejoonte mõõtmiseks usaldusväärse isiksusetesti EE.PIP-NEO versioon S („Short - Five“) küsimustiku kasutamist ning piisavat valimi suurust.

Isiksusejoonte tõlgendamisel tuleb arvestada seda, et inimesed on erinevad isiksused kõigi viie dimensiooniga (neurotilisus, ekstravertsus, avatus, meeolekindlus, sotsiaalsus).

Selles magistritöös analüüsiti Eesti lasteaiaõpetaja isiksusejooni ning võrreldi keskmise Eesti naise isiksusega. Järgnevates uurimustes võiks valimisse kaasata ka vene õppekeelega lasteaedade lasteaiaõpetajad ning saadud tulemuste edasiarendamiseks võiks kasutada täiendavaid uurimismeetodeid. Lisaks seosteuuringutele võiks pöörata tähelepanu ka leitud seoste põhjuslikkuse väljaselgitamisele.

Lähtuvalt uuringu tulemustest saab teha järgmisi järeldusi:

1. Lasteaiaõpetajana töötamise põhjuseks on asjaolu, et meeldib töö lastega ning seejärel töötamise põhjuseks on töö meeldib, kuna on kutsumus. Lasteaiaõpetajate hinnangutes on see töö eelkõige põnev, vaheldusrikas ja loominguline.
2. Eesti lasteaiaõpetajad on keskmisest eesti naisest oluliselt ekstravertsemad, meelekindlamad ja sotsiaalsemad ning vähem neurootilised. Avatuse osas on erinevus piiripealne, siin kipub lasteaiaõpetaja keskmisele Eesti naisele alla jääma;
3. Tööstaaži lasteaiaõpetajana ennustab kõige tugevamalt ootuspäraselt vanus, isiksusejoontest ekstravertsus.
4. Pikema tööstaažiga lasteaiaõpetajad tõid kõige sagedamini töötamise põhjusena välja erinevad väited, et „*see on töö nagu iga teinegi*“, „*olen selle ameti juba kord valinud*“, „*olen nii pikalt seda tööd teinud, kuhu mul ikka minna*“, „*mulle meeldib see töö väga, see on minu kutsumus*“;
5. Enamus uurimuses osalenud lasteaiaõpetajatest soovib ka tulevikus töötada lasteaiaõpetajana;
6. Soovi töötada tulevikus lasteaiaõpetajana ennustab kõige tugevamalt vaid vastaja vanus ning erinevad põhjused lasteaiaõpetajana töötamisel: töö meeldib hea seltskonna pärast, meeldib töö lastega ning töö meeldib väga, kuna on kutsumus. Piiripealselt ennustab soovi töötada tulevikus lasteaiaõpetajana sotsiaalsus.

Tänu sõnad

Soovin tänada juhendajaid mõistva suhtumise, asjakohaste märkuste ja nõuannete eest ning uuringus osalenud lasteaiaõpetajaid kaasa mõtlemise ja küsitlustesti täitmise eest.

Tänan Tartu Ülikooli psühholoogia instituuti ja Gerly Kukke heade soovitude ja osutatud abi eest testi koostamisel. Tänan oma perekonda ja sõpru igakülgse toetuse ja kannatlikkuse eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Eda Lauer

10. jaanuar 2014

Kasutatud kirjandus

- Aidla, A. (2003). *Isiksuseomaduste ja organisatsioonikultuuri vahelised seosed (Eesti üldhariduskoolide näitel)*. Publitseerimata magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Majandusteaduskond.
- Aidla, A. (2009). *The impact of individual and organisational factors on academic performance in Estonian general educational schools*. Dissertationes Rerum Oeconomicarum Universitatis Tartuensis. Tartu: Tartu University Press.
- Aidla, A., & Vadi, M. (2010). Personality Traits Attributed to Estonian School Teachers. *Review of International Comparative Management. Volume 11 (4)*, 591 – 601.
- Allik, J. (2003). Isiksus ja seadumused. Allik, J., Realo, A., Konstabel, K. (Toim.). *Isiksusepsühholoogia* (lk 25 - 65). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Allik, J., Möttus, R., & Kõöts, L. (2009). *Alaealiste ja noorte kinnipeetavate isiksuseseadumuste ja kognitiivsete võimete hindamine*. Lõpparuanne. Tartu Ülikooli Psühholoogia instituut.
- Allik, J., Realo, A., & Konstabel, K. (2003). Sissejuhatuseks. Allik, J., Realo, A., Konstabel, K. (Toim.). *Isiksusepsühholoogia* (lk 9 - 21). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Barrick, M. R., & Mount, M. K. (1991). The big five personality dimensions and job performance: A meta-analysis. *Personnel Psychology*. Vol. 44, Issue 1, p. 1, 26 p.
- Brooks, I. (2008). *Organisatsiooni käitumine, üksikisik, rühm ja organisatsioon*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.
- Colker, L. J. (2008). Twelve Characteristics of Effective Early Childhood Teachers. *National Association for the Education of Young Children. Beyond the Journal (March 2008)*, 1-6.
- Eesti Hariduse Infosüsteem (EHIS) register (s.a.). Külastatud aadressil <https://enda.ehis.ee/avalik/avalik/oppeasutus/OppeasutusOtsi.faces>
- Eesti kirjakeele seletussõnaraamat I kd, 43. Vihik (1991). Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.
- Emmerich, W., Rock, D. A., & Trapani, C. S. (2006). Personality in relation to occupational outcomes among established teachers. *Journal of Research in Personality* 40, 501 – 528.
- Eysenck, H.I. (1998). *Dimensions of Personality*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Farist, J.C. (2011). *An Analysis of Teachers' Discourse and Their Perceptions Concerning the Use of Questioning and Feedback during Reading Instruction in Third- Grade*

- Classrooms*. A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of Requirements for the Degree of Doctor of Education In Leadership for Learning. In the Bagwell College of Education Kennesaw State University Kennesaw, GA.
- Goldberg, L. R. (1993). The Structure of Phenotypic Personality Traits. *American Psychologist*. Vol. 48, No. 1, 26 - 34.
- Goldberg, L. R. (1999). A broad-bandwidth, public-domain, personality inventory measuring the lower-level facets of several Five-Factor models. In I. Mervielde, I. J. Deary, F. de Fruyt, & F. Ostendorf (Eds.). *Personality psychology in Europe*, Vol. 7, 7 – 28.
- Hamachek, D. (1999). Effective teachers: What they do, how they do it, and the importance of self-knowledge. *The role of self in teacher development*, ed. R. P. Lipka and T.M. Brinthaupt (pp. 189–224). Albany: State University of New York Press.
- Haridus-ja Teadusministeerium (s.a.). Uuringus, statistika, andmebaasid. Külastatud aadressil <http://www.hm.ee/index.php?048055>
- Hujala, E. (2004). *Uuenev alusharidus*. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Ivic, I. (1994). Lev s.Vygotsky. *Prospects:the quarterly review of comparative education* (Paris, UNESCO: International Bureau of Education), vol. XXIV, no. 3/4, 1994, p. 471–485. Külastatud aadressil <http://www.ibe.unesco.org/publications/ThinkersPdf/vygotske.pdf>
- Juurak, R. (2013, 5.aprill). Õpetaja kutsestandard kütab kirgi. *Õpetajate Leht*. Külastatud aadressil <http://opleht.ee/4769-opetaja-kutsestandard-kutab-kirgi/>
- Kallasmaa, T., Allik, J., Realo, A., & McCrae, R. R. (2000). The Estonian version of the NEO-PI-R: An examination of universal and culture-specific aspects of the five-factor model. *European Journal of Personality*, 14, 265-278.
- Kangur, S. (2012). *Meeste ja naiste isiksuseseadumuste erinevused mõõdetuna NCS küsimustiku abil*. Publitseerimata magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Sotsiaal – ja haridusteaduskond. Psühholoogia instituut.
- Katz, L.G. (1993). Dispositions: Definitions and implications for early childhood practices. Champaign-Urbana, IL: *ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education*. Catalog #211; April 1993. Retrieved from <http://ceep.crc.uiuc.edu/eecearchive/books/disposit.html>
- Kidron, A., & Kolga, V. (2000). *Isiksuse käsitlusi läänes ja idas*. Tallinn: Kirjastus Mondo.
- Kilgallon, P., Maloney, C., & Lock, G. (2008). Early Childhood Teachers' Sustainment in the

- Classroom. *Australian Journal of Teacher Education*, Vol 33, 2, 41–54.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008). Külastatud aadressil
<https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917?leiaKehtiv>
- Koolieelse lasteasutuse seadus. (1999). Külastatud aadressil
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13343125?leiaKehtiv>
- Konstabel, K. (2003). Mis on isiksuseomadused?. Allik, J., Realo, A., Konstabel, K. (Toim.). *Isiksusepsühholoogia* (lk 69-106). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Korthagen, F. A. J. (2004). In search of the essence of a good teacher: towards a more holistic approach in teacher education. *Teaching and Teacher Education* 20, 77– 97.
- Krull, E. (2000). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kuppart, K. (2013). *Implitsiitse ärevuse, ekstravertsuse ja aususe seosed Suure viisiku isiksuseomadustega*. Publitseerimata magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Sotsiaal – ja haridusteaduskond. Psühholoogia instituut.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1997). Personality trait structure as a human universal. *American Psychologist*, 52, 509 - 516.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (2003). Personality in Adulthood: A Five-Factor Theory perspective (2nd ed.). *A Five-Factor theory of personality* (pp. 184-205). New York: The Guilford Press.
- McCrea, R. R., & Allik, J. (2002). *The Five-Factor Model of Personality Across Cultures*. (pp 303-320). New York: Kluwer Academic/ Plenum Publishers.
- Mõttus, R. (2011). Inimestevahelised psühholoogilised erinevused: isiksus. *Lege Artis Medicine*, Vol 7, 108.
- Mõttus, R., Pullmann, H., & Allik, J. (2006). Towards more readable Big Five personality inventories. *European Journal of Psychological Assessment*, Vol 22, 149 - 157.
- Orav, H. (2006). *Isiksuseomaduste sõnavara semantika eesti keeles*. Dissertationes Linguisticae Universitatis Tartuensis. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Pullmann, H. (2003). Enesehinnag. Rmt. Allik, J., Realo, A., Konstabel, K. (Toim.). *Isiksusepsühholoogia* (lk 195 - 223). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Roberts, B. (1997). Plaster or Plasticity: Are Adult Work Experiences Associated with Personality Change in Women?. *Journal of Personality* 65:2, June 1997, 205 - 232.

- Roberts, B. W., Caspi, A., & Moffitt T. E. (2003). Work Experiences and Personality Development in Young Adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology* 2003, Vol. 84, No. 3, 582–593.
- Roberts, B.W., Robins, R. W., Caspi, A., & Trzesniewski. K. (2003). Personality trait development in adulthood. In J. Mortimer & M. Shanahan (Ed.). *Handbook of the Life Course* (pp. 579-598). New York, NY: Kluwer Academic.
- Roberts, B. W., & Jackson, J. J. (2008). Sociogenomic personality psychology. *Journal of Personality*, 76, 1523-1544.
- Roberts, B.W., & Mroczek, D. (2008). Personality trait change in adulthood. *Current Directions in Psychological Science*, 17, 31-35.
- Salgado, J. F., & DeFruyt, F. (2005). Personality in Personnel Selection. In A. Evers, N. Anderson, & O. Voskuil (Eds.), *The Blackwell Handbook of Personnel Selections* (pp. 197 – 220). United Kingdom: Blackwell Publishing Ltd.
- Saucier, G., & Goldberg, L. R. (2001). Lexical studies of indigenous personality factors: Premises, products, and prospects. *Journal of Personality*, 69, 847 - 879.
- Stremmel, A.J. (2002). The value of Teacher Research: Nurturing Professional and Personal Growth through Inquiry. *Beyond the Journal: Young Children* 57 (5): 62-70. Retrieved from <http://www.journal.naeyc.org/btj/vp/>
- Tiisma, A.- L. (2010). *Isiksus ja elukäik: kas enda tajutud isiksuseomadused on seotud elukäigu kirjeldustega*. Publitseerimata magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Sotsiaal – ja haridusteaduskond. Psühholoogia instituut.
- Unruh, L.E., & McCord, D.M. (2010). Personality Traits and Beliefs About Diversity in Pre-service Teachers. *Individual Differences Research*. Vol. 8, No. 1, 1 - 7.
- Wertsch, J.V., & Tulviste, P. (1992). L. S. Vygotsky and Contemporary Developmental Psychology. *Developmental Psychology* 1992. Vol. 28, No. 4. 548-557.
- Vodja, M. (2012). *Käsiraamat kutsestandardi koostajale*. Isiksuseomadused ja nende kasutamine kutsesobivuse määramisel. Külastatud aadressil <http://www.kutsekoda.ee/et/uudised/view/10446571>
- Worthy, J. (2005). ‘It didn’t have to be so hard’: the first years of teaching in an urban school. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, Vol. 18, No. 3, 379 – 398.

Vorkapitš, S.T. (2012). The Significance of Preschool Teacher's Personality in Early Childhood Education: Analysis of Eysenck's and Big Five Dimensions of Personality. *International Journal of Psychology and Behavioral Sciences* 2012, 2(2), 28 - 37.

Õpetaja kutsestandard. (s.a.). Külastatud aadressil

<http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10494558/pdf/opetaja-tase-7.5.et.pdf>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Eda Lauer

sünnikuupäev: 19.05.1964

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud magistritöö teemal „**Eesti lasteaiaõpetaja isiksusejooned**“, mille juhendajad on Kristiina Treial ja Renè Mõttus
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 10. jaanuar 2014